

Sygn. akt VII Ka 439/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lipca 2014 roku

Sąd Okręgowy w Opolu w VII Wydziale Karnym-Odwoławczym w składzie:

Przewodniczący: Sędzia S.O. Józef Szulc

Sędziowie: Sędzia S.O. Zbigniew Kwiatkowski (spr.)

del. Sędzia S.R. Mariusz Ulman

Protokolant: st.sekr.sądowy Anna Wiśniewska

przy udziale J. K.

Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Opolu

po rozpoznaniu w dniu 22 lipca 2014 roku

sprawy **A. M. (M.)**

oskarżonego o przestępstwo z art. 207 § 1 k.k.

na skutek apelacji wniesionych przez prokuratora i obrońcę oskarżonego

od wyroku Sądu Rejonowego w Opolu

z dnia 05 marca 2014 roku, sygn. akt VII K 908/12

I. Zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy, uznając apelacje prokuratora i obrońcy oskarżonego za oczywiście bezzasadne.

II. Zasądza od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa wydatki w kwocie 20 (dwadzieścia) złotych za postępowanie odwoławcze i wymierza mu opłatę w wysokości 180 (sto osiemdziesiąt) złotych za II instancję.

Sygn. akt VII Ka 439/14

UZASADNIENIE

Oskarżony A. M. stanął pod zarzutem popełnienia przestępstwa z art. 207 § 1 k.k. w ten sposób, że

w okresie od lutego 2011 r. do dnia 16 października 2011 r. w O., znęcał się psychicznie i fizycznie nad żoną H. M. oraz dziećmi B. M. i D. M., w ten sposób, że wielokrotnie znieważał wyżej wymienionych słowami powszechnie uznawanymi za obraźliwe, a także bił rękami i kopał H. M. po całym ciele, poniżając, zastraszając, dręcząc, nękając.

Sąd Rejonowy w Opolu wyrokiem z dnia 05 marca 2014 r., sygn. akt VII K 908/12:

I. w ramach zarzutu opisanego w części wstępnej wyroku uznał oskarżonego A. M. za winnego tego, iż w okresie od lutego 2011 r. do dnia 16 października 2011 r. w O., znęcał się psychicznie nad żoną H. M. oraz małoletnimi dziećmi B. M. i D. M. w ten sposób, iż będąc pod wpływem alkoholu wszczynał awantury domowe, w trakcie których to awantur, w obecności małoletnich używał wobec H. M. słów powszechnie uznawanych za obelżywe, niszczył sprzęty wyposażenia mieszkania oraz zabawki dzieci, uniemożliwiał pokrzywdzonym spoczynek nocny, ponadto znęcał się

psychicznie i fizycznie nad żoną H. M. w ten sposób, że poniżał ją m.in. poprzez zmuszanie pokrzywdzonej do sprzątanania rękami rozbitego szkła, wymuszając pozycje fizyczne w nieakceptowanych przez pokrzywdzoną formach, zastraszał pokrzywdzoną popełnieniem samobójstwa, zabranianiem dzieci, pozostawianiem bez środków do życia, dręczył pokrzywdzoną, kontrolował ją, ograniczał kontakty pokrzywdzonej z członkami rodziny i znajomymi, zmuszał do finansowego pokrywania wyrządzonych przez siebie szkód, wiedząc, że H. M. nie posiada własnych źródeł dochodu, ograniczał finansowo pokrzywdzoną, a nadto w dniu 11 września 2011r pobił pokrzywdzoną H. M. oraz w nocy z 15/16 października 2011r bijąc rękami oraz kopiąc H. M. spowodował u niej obrażenia ciała w postaci: stłuczenia dolnej części grzbietu i miednicy, liczne urazy biodra i uda, przy czym obrażenia powyższe spowodowały naruszenie czynności narządów ciała i rozstrój zdrowia na okres krótszy niż 7 dni - tj. przestępstwa z art. 207 § 1 k.k. w odniesieniu do pokrzywdzonych B. i D. M. oraz przestępstwa z art. 207 § 1 k.k. w zw. z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w odniesieniu do pokrzywdzonej H. M. i za to na podstawie art. 207 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. wymierzył oskarżonemu karę 1 (jednego) roku pozbawienia wolności;

II. na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. oraz art. 70 § 1 pkt 1 k.k. wykonanie orzeczonej w pkt II części dyspozytywnej wyroku kary łącznej pozbawienia wolności warunkowo zawiesił na okres próby 2 (dwóch) lat;

III. na podstawie art. 46 § 2 k.k. orzekł wobec oskarżonego A. M. na rzecz pokrzywdzonej H. M. nawiązkę w kwocie 5000,- (pięć tysięcy) złotych;

IV. na podstawie art. 72 § 1 pkt 5 k.k. zobowiązał oskarżonego w okresie próby do powstrzymywania się od nadużywania alkoholu;

V. na podstawie art. 640 k.p.k. w zw. z art. 628 pkt. 2 k.p.k. zasądził od oskarżonego A. M. na rzecz Skarbu Państwa tytułem wydatków kwotę 300,-zł (trzysta złotych) oraz na podstawie art. 2 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 23 czerwca 1973r obciążył go opłatą sądową w kwocie 180,- (sto osiemdziesiąt) złotych;

Powyższy wyrok w całości na korzyść oskarżonego A. M. zaskarżył prokurator zarzucając:

I. obrazę przepisów postępowania, tj. art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 202 § 1 k.p.k. mającą wpływ na treść orzeczenia polegającą na odstąpieniu przez sąd I Instancji od dopuszczenia z urzędu dowodu z opinii biegłych lekarzy psychiatrów w celu określenia stanu zdrowia psychicznego oskarżonego pomimo konieczności przeprowadzenia takiego dowodu w realiach sprawy;

II. obrazę przepisów postępowania, tj. art. 167 § 1 k.p.k. w zw. z art. 192 § 2 k.p.k. mającą wpływ na treść orzeczenia polegającą na odstąpieniu przez sąd I instancji od dopuszczenia z urzędu dowodu z zeznań małoletnich dzieci oskarżonego B. i D. M. z udziałem biegłego psychologa podczas, gdy charakter sprawy, w tym zwłaszcza uznanie ich za pokrzywdzonych działaniem oskarżonego powodowałoby konieczność przeprowadzenia takiej czynności;

III. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wydanego w tej sprawie orzeczenia mający wpływ na jego treść polegający na przyjęciu przez sąd I instancji, że zebrany w sprawie materiał dowodowy pozwala na uznanie A. M. za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu zabronionego podczas, gdy analiza całokształtu dowodów i poczynione na ich podstawie ustalenia, we wzajemnym ze sobą powiązaniu prowadzą do wniosku przeciwnego, skutkiem czego stało się uznanie go za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu.

IV. obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 11 § 2 k.k. poprzez jego zastosowanie w przyjętej przez sąd kwalifikacji prawnej czynów przypisanych oskarżonemu i uznaniu zbiegu kumulatywnego art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 207 § 1 k.k. podczas, gdy pomiędzy art. 207 § 1 k.k. a art. 157 § 2 k.k. zachodzi wyłącznie niewłaściwy zbieg (stosunek konsumpcji).

Stawiając powyższe zarzuty wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Opolu do ponownego rozpoznania.

Sąd Odwoławczy zważył, co następuje:

Apelacja prokuratora nie zasługuje na uwzględnienie. Wprawdzie autor apelacji sformułował w niej kilka zarzutów, jednakże w pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia. Zarzut ten jest oczywiście nietrafny. Autor apelacji nie wskazał bowiem dokładnie w niej na czym ów błąd polega. Należy zatem wyjaśnić, że przyczyn błędu w ustaleniach faktycznych może być wiele. Wśród nich najczęściej występują: niewiarygodność źródeł dowodowych, nieuwzględnienie wszystkich faktów wynikających z przeprowadzonych dowodów, oparcie orzeczenia na okolicznościach nieudowodnionych, a więc takich, które nie wynikają z przeprowadzonych dowodów, sprzeczność wniosków między sobą, sprzeczność wniosków z zebranymi dowodami, sprzeczność między faktami ustalonymi przez sąd i nietrafność przyjętych kryteriów oceny (zob: K. Marszał i inni: *Proces karny. Przebieg postępowania pod redakcją K. Marszała*. Wydanie II uzupełnione. Katowice 2012, s. 234-235).

Warto zwrócić uwagę, iż błąd w ustaleniach faktycznych może wynikać także z niepełności materiału dowodowego (błąd „braku”) lub z przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów (błąd „dowolności”). W orzecznictwie Sądu Najwyższego wypracowano wymogi, którym musi podlegać ocena dowodów, aby nie przekształciła się w dowolną. Tak więc, przekonanie sądu o wiarygodności jednych dowodów i niewiarygodności innych pozostaje pod ochroną przepisu art. 7 k.p.k. tylko wtedy, gdy:

- jest poprzedzone ujawnieniem w toku rozprawy głównej całokształtu okoliczności sprawy (art. 410 k.p.k.) i to w sposób podyktowany obowiązkiem dochodzenia prawdy (art. 2 § 2 k.p.k.)
- stanowi wyraz rozważenia wszystkich okoliczności przemawiających zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego (art. 4 k.p.k.)
- jest wyczerpujące i logiczne - z uwzględnieniem wskazań wiedzy oraz doświadczenia życiowego - uargumentowane w uzasadnieniu wyroku (art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k.) (zob. R.A. Stefański. *Kodeks Postępowania Karnego z orzecznictwem i piśmiennictwem za lata (1998-2003)*. Toruń 2004, s.474 i tam powołane orzecznictwo sądów).

W rozpoznawanej sprawie żadna z wyżej wymienionych przyczyn błędu w ustaleniach faktycznych nie występuje, stąd też nie została ściśle sformułowana. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych, przyjętych za podstawę orzeczenia, podniesiony w środku odwoławczym obejmuje bowiem okoliczności, które w istocie rzeczy niewiele mają wspólnego z błędem w ustaleniach faktycznych w ścisłym tego słowa znaczeniu, lecz sprowadzają się li tylko do polemiki z trafnymi ustaleniami faktycznymi poczynionymi przez sąd meriti w tej sprawie i wskazuje na rozbieżności między stanem faktycznym ustalonym przez sąd, a oceną materiału dowodowego dokonaną przez apelującego opartą na odosobnionych wyjaśnieniach oskarżonego, kwestionujących popełnienie przypisanego mu czynu. Nie konkretyzuje natomiast na czym polega błąd sądu I instancji popełniony w procesie ustalania faktów sprawy, dlatego też nie może być on uwzględniony (tak też: P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek: *Kodeks postępowania karnego*. Tom II. Komentarz do art. 297-467. Pod red. Prof. P. Hofmańskiego. Wydanie 3. Warszawa 2007, s. 666 i powołane tam poglądy doktryny).

Podkreślić należy, iż analiza całokształtu dowodów i poczynione na ich podstawie ustalenia faktyczne we wzajemnym ze sobą powiązaniu pozwalają na wyprowadzeniu wniosku, wbrew temu co podniósł autor apelacji, że oskarżony dopuścił się przypisanego mu czynu. Do takiej konkluzji prowadzą bowiem, zarówno wewnętrznie spójne i logiczne zeznania pokrzywdzonej, jak i zeznania świadków, które sąd meriti wskazał w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku i na których dokonał ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia.

Z tych powodów, w ocenie sądu odwoławczego, zarzut apelującego dotyczący błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia stanowi jedynie mocno uproszczoną polemikę z prawidłowo dokonany

ustaleniami faktycznymi i prawidłową oceną poszczególnych dowodów, dlatego jest on bezzasadny w stopniu oczywistym.

Przechodząc do zarzutu obrazy przepisów prawa procesowego należy w pierwszej kolejności odnieść się do zarzutu obrazy art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 202 § 1 k.p.k. (...) vista należy stwierdzić, iż zarzut ten jest bezzasadny w stopniu oczywistym. Skoro jednak został on podniesiony należy wyjaśnić, że przepis art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. statuuje sytuację procesową, w której oskarżony musi mieć obrońcę w postępowaniu karnym, jeżeli zachodzi uzasadniona wątpliwość co do jego poczytalności. Nietrafny jest pogląd apelującego, iż w przedmiotowej sprawie zachodziła konieczność dopuszczenia z urzędu dowodu z opinii biegłych lekarzy psychiatrów w celu ustalenia stanu zdrowia psychicznego oskarżonego. R. legis przepis art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. nie polega na zapewnieniu obrony obowiązkowej każdemu oskarżonemu, który chociażby w niewielkim stopniu odbiegał od normy psychicznej. Takie rozumienie powołanego przepisu mogłoby w konsekwencji prowadzić do wniosku, iż w odniesieniu do każdego oskarżonego zachodzi warunek obrony obowiązkowej, gdyż współczesna psychiatria w ogóle nie określa „normy zdrowia psychicznego” a psychiatrzy nie wykluczają, że właściwie nie ma osób o całkowicie niezakłóconej psychice, a ponadto takie rozszerzanie sfery „uzasadnionych wątpliwości” co do poczytalności oskarżonego wprowadzałoby elementy całkowicie zbędnej stygmatyzacji oskarżonego (zob. R.A. Stefański: Obrona obowiązkowa w polskim procesie karnym. Warszawa 2012, s.135 i tam powołane orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz poglądy doktryny).

Słusznie zatem podnosi się w judykaturze, że pojęcie „uzasadniono wątpliwość” co do poczytalności oskarżonego oznacza uprawdopodobnienie, iż oskarżony nie może dysponować pełną poczytalnością (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2014 r., III KK 164/04. OSNwSK 2004, poz. 2138). W rezultacie więc przyjmuje się w doktrynie (zob. R.A. S.: O. obowiązkowa (...), s. 136), że obrona obowiązkowa jest wymagana wypadku, gdy:

- 1) zachodzi uzasadniona wątpliwość co do tego, czy poczytalność oskarżonego była zniesiona lub ograniczona w stopniu znacznym w chwili czynu (tempore criminis);
- 2) zachodzi uzasadniona wątpliwość co do tego, czy poczytalność oskarżonego była zniesiona lub ograniczona w stopniu znacznym w czasie postępowania (tempore procedendi);
- 3) zachodzi uzasadniona wątpliwość co do tego, czy poczytalność oskarżonego była zniesiona lub ograniczona w stopniu znacznym w chwili czynu (tempore criminis) i w czasie postępowania (tempore procedendi);

W rozpoznawanej sprawie żadna z wymienionych wyżej okoliczności nie zachodzi i brak było jakichkolwiek podstaw, które uzasadniałyby, wbrew temu co twierdzi apelujący, dopuszczenie dowodu z opinii biegłych psychiatrów w celu ustalenia stanu zdrowia psychicznego oskarżonego.

Nietrafny jest, w stopniu oczywistym, zarzut dotyczący obrazy przepisów postępowania art. 167 § 1 k.p.k. w zw. z art. 192 § 2 k.p.k. Przepis ten stanowi, że jeżeli istnieje wątpliwość co do stanu psychicznego świadka, jego rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania przez niego postrzeżeń, sąd lub prokurator może zarządzić przesłuchanie świadka z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa, a świadek nie może się temu sprzeciwić.

W świetle cytowanego przepisu zarówno sąd, jak i prokurator mogą zarządzić przesłuchanie świadka z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa. Skoro tak, to zważyć należy, iż w rozpoznawanej sprawie było prowadzone postępowanie przygotowawcze, które zostało dwukrotnie umorzony postanowieniem prokuratora, co w konsekwencji doprowadziło do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. W czasie toczącego się postępowania przygotowawczego prokurator, jak „pan procesu” (dominus litis) nie dostrzegł potrzeby zastosowania przepisu art. 192 § 2 k.p.k. i dopuszczenia z urzędu dowodu z zeznań małoletnich dzieci oskarżonego B. i D. M. oraz przesłuchanie ich z udziałem biegłego psychologa. W świetle powyższego musi zatem budzić zdziwienie to, że autor apelacji na obecnym etapie postępowania karnego dostrzegł taką potrzebę, mimo iż wcześniej mógł ów przepis zastosować. Jest to, w ocenie sądu odwoławczego, stanowisko wysoce niekonsekwentne, gdyż apelujący zarzuca sądowi meriti to, czego sam na

określonym etapie postępowania przygotowawczego nie uczynił, chociaż mógł i powinien to uczynić, jeżeli wówczas uważał, że niezbędne jest przesłuchanie wyżej wymienionych świadków.

Niezależnie od powyższego należy zwrócić uwagę, iż ujęcie normatywne przepisu art. 192 § 2 k.p.k. ma charakter fakultatywny, o czym przesądza zwrot „sąd lub prokurator może zarządzić przesłuchanie świadka”. Skoro zatem cytowany przepis ma charakter fakultatywny, to jego niezastosowanie przez sąd meriti w żadnym wypadku nie uzasadnia i uzasadniać nie może zarzutu obrazy przepisu prawa procesowego.

Z tych powodów podniesiony zarzut, co zostało już wskazane, jest oczywiście bezzasadny.

Odnosząc się do zarzutu obrazy przepisu prawa materialnego (art. 11 § 2 k.k.) należy stwierdzić, iż jest on oczywistym nieporozumieniem. Wszak już na tle przepisu art. 184 § 1 k.k. z 1969 r. zarówno w doktrynie (zob. J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski: Kodeks karny. Komentarz. Warszawa 1987, s. 178-179), jak i w judykaturze (zob. Wytyczne Sądu Najwyższego z dnia 09 czerwca 1976 r. w zakresie ochrony karnoprawnej rodziny. OSNKW 86/76) przyjmowano, że spowodowanie przez znęcanie się skutku wykraczającego poza ramy pojęcia „znęcania się” i wyczerpującego znamiona innego przestępstwa uzasadnia kumulatywną kwalifikację prawną takiego czynu (art. 10 § 2 k.k. z 1969 r. – obecnie art. 11 § 2 k.k.). Ten punkt widzenia był uzasadniony tym, że w istocie fizycznego znęcania się przewidzianego w art. 184 § 1 k.k. z 1969 r. – obecnie art. 207 § 1 k.k. mieszczą się akty wykonawcze polegające zwykle na naruszeniu nietykliwości cielesnej pokrzywdzonego, które stanowią jedynie fragmenty przestępstwa zbiorowego fizycznego znęcania zagrożonego karą surowszą i zostają pochłonięte przez jego ustawowe znamiona, a tym samym nie dają podstawy do kumulatywnej kwalifikacji prawnej.

Inna sytuacja zachodzi wówczas, jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 184 § 1 k.k. z 1969 r. – obecnie art. 207 § 1 k.k., do którego dokonania ustawa nie wymaga żadnego określonego skutku w rezultacie znęcania się spowodował następstwa decydujące o wyczerpaniu tym czynem jednocześnie znamiona innego przestępstwa (np. uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia określone w art. 155, 156 lub 157 k.k.). W takim wypadku nie jest możliwe, ani też celowe rozgraniczanie czynu mającego w całości charakter znęcania się od tego jego fragmentu, z którego wyniknął określony skutek. Należy zatem zastosować kumulatywną kwalifikację prawną tego czynu zgodnie z dyspozycją art. 10 § 2 k.k. z 1969 r. – obecnie art. 11 § 2 k.k.

Przytoczone wyżej poglądy występujące w doktrynie i w judykaturze na tle poprzedniego stanu normatywnego zachowały swoją aktualność także na gruncie stanu de lege lata. Wprawdzie wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej utraciły moc wiążącą w zakresie orzekania, jednakże zważyć należy, iż poglądy prawne w nich zawarte, a więc poglądy Sądu Najwyższego dotyczące wykładni przepisów prawa zachowały swoją aktualność także na tle przepisów obecnie obowiązującego kodeksu karnego.

Słusznie zatem sąd I instancji przyjął, iż czyn przypisany oskarżonemu należało zakwalifikować jako występki z art. 207 § 1 k.k. w zw. z art. 157 § 2 k.k. przy zast. art. 11 § 2 k.k. (s.23-24 uzasadnienie wyroku; k. 178-178/2).

Reasumując przeprowadzone rozważania sąd odwoławczy konstatuje, iż apelacja prokuratora stanowi jedynie mocno uproszczoną polemikę z trafnymi ustaleniami faktycznymi i trafną oceną poszczególnych dowodów dokonaną przez sąd meriti, jak również zawiera błędną wykładnię powołanych w niej przepisów, zarówno prawa materialnego, jak i przepisów prawa procesowego, dlatego należało uznać ją za bezzasadną w stopniu oczywistym.

Z przytoczonych względów sąd odwoławczy – na podstawie art. 437 § 1 k.p.k. i art. 456 k.p.k. – orzekł jak w części dyspozytywnej wyroku.

Orzeczenie o kosztach za postępowanie odwoławcze uzasadniają przepisy art. 627 k.p.k. i art. 8 ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (Dz.U. Nr 49, poz. 223 z późn. zm.).